
Daiga Mazvērsīte: Aptverot neaptveramo

Foto: Publicitātes attēls

Vakar, 13:10 | Ārpus ētera (</lv/arpus-etera/arpus-etera/>)

Autori: Daiga Mazvērsīte (</lv/autors/daiga-mazversite/317/>), Latvijas Radio 2 žurnāliste

Doma ķerties pie Mihaila Bulgakova romāna "Meistars un Margarita" dramatisējuma mūzikla vai operas žanrā pirms daudziem gadiem jau urdīja komponistu Zigmaru Liepiņu, kurš libretista darbam toreiz pieaicināja Kasparu Dimiteru. No ieceres nekas neiznāca, jo, cik atceros, Kaspars sajuta par daudz velnišķīguma klātbūtnes šajā fantasmagoriskajā sacerējumā, kur savijas pagātne, tagadne un nākotne, turklāt tik neparasti groteski melanholiskā veidā, ka lasot brīžam pārņem šausmas par autora fantāzijas bezgalību. No Bulgakova apdziedātā sātana klātbūtnes nevairījās režisore Indra Roga, kura pati izveidoja romāna dramatisējumu, kas tagad iestudēts Valmieras Drāmas teātrī (<http://vdt.lv/lv/jaunumi/pirmo-reizi-latvija-valmieras-teatri-top-meistars-un-margarita>), un, protams, no mūzikla tajā nav ne vēsts. Taču ir būtiska mūzikas klātbūtne, kas izpaužas Emīla Zilberta delikātās instrumentālās replikās un samērā organiskā pareizticīgo psalmu priekšnesumā.

Baznīcas elpa ir klātesoša visos pēdējos Indras Rogas iestudējumos, dažubrīd šāds iestarpinājums par Dieva visredzošo aci, kas seko mūsu darbiem un domām, tomēr brīžam šķiet plakātisks. Jo garīgo dziedājumu atskaņojums ir vienkāršākais veids, kā piesaukt Visvareno. Ar tikpat lielu efektu varētu parādīt fonā svētbildi, kas darbības ritējumam, protams, nekādi netraucētu. Šādi, iepriekš jau paredzami, akcenti būtu nepieciešami līdzsvaram, ja četras stundas garajā uzvedumā izrādītos par daudz Sātana varas cildinošu aspektu. Pat Bulgakovs savā darbā Levija Mateja mutē ielicis Dievu apsūdzošus, nevis slavinošus vārdus. Un epilogā, kur atainotas romāna notikumu sekas, kļūst skaidrs, ka cilvēčiņi paši lieliski prot tikt galā ar savām ķibelēm, negaidot palīdzību no augšas. Toties Roga noslēdz dramatisējumu ar skaļi pateiktu ticības nepieciešamības apliecinājumu, atstājot jautājumu - ja Sātans ir tik visvarošs un interesants, tad kam īsti ticēt?

Pareizticīgo psalmus izrādes "Meistars un Margarita" gaitā uz skatuves dzied pelēkos mūķeņu tērpos ietinušās aktrises Rūta Dišlere un Inese Pudža. Dzied tiešām lieliski! Vokālo priekšnesumu palīdzējis iestudēt reģents Maksims Ļeščenko, kurš papildināja Rogai ierasto radošo komandu - "Meistara un Margaritas" scenogrāfs ir Mārtiņš Vilkārsis, kostīmu māksliniece Anna Heinrichsone, horeogrāfe Inga Raudinga, gaismu mākslinieks Igors Kapustins.

Savu roku pielicis arī videomākslinieks Gatis Priednieks-Melnacis, kura veikums baudāms ne tikai izrādes gaitā, bet arī starpbrīdī, kad lielās balles noskaņā Volanda svīta skatītājus uzrunā arī vestibilā un pat tualetē. Taču kulmināciju videomāksla, protams, piedzīvo izrādes beigās, kad fināla ugunsliemas pieliek punktu velnišķīgajam farsam un drāmai. Citādi Roga devusi priekšroku tradicionāliem, klasiskiem teātra izteiksmes līdzekļiem. Ne vēsts no videoprojekcijām piesātināta fona, baismu atmosfēras, krāšņiem Patriarhu dīķu vai sātāniskās Pavasara balles viesu skatiem. Tāpēc jo grūtāks aktieru darbs, kur vislabāk ar saviem pienākumiem pagaidām galā tiek Imants Strads (Ivans Bezpajumtnieks), Tāivaldis Lasmanis (Poncijs Pilāts), kā arī Meistars - Ivo Martinsons. Protams, krāšņa un ekspresīva ir Volanda svīta - Ieva Puķe, Kārlis Freimanis, Mārtiņš Meiers un runča Begemota atveidotājs Kārlis Neimanis, kuram piešķirts arī dubultnieks - kažokādās tērptais mazulis kaķa tēlā izraisa neviltotu un instinktīvu skatītāju sajūsmu un aplausus ar savu parādīšanos vien. Strīdīga šķiet tieši Jāņa Znotiņa izvēle Volanda lomai, jo nekā velnišķīga, pat draudīga vai dramatiska viņa tēlojumā pagaidām nejūt.

Starp citu, nezinu, vai režisori kādreiz ir apdomājuši, cik būtiska ir balsu tembru dramaturģija izrādē - bass un baritons noteikti vairāk saistās ar pieauguša, nobrieduša, respektabla vīrieša tēlu. Un kur nu vēl, ja varonim nākas brīžam iedvest šausmas, ne tikai zvilnēt dīvanā ar gaisā paslietām kājām, spēlējot šahu ar Runci. Ja jau runa ir par klasisku teātri, tad prasības pret runas stilu un manieri taču arī drīkstētu būt visaugstākās? Un, piemēram, manās fantāzijās Volands ir dzīves kausa rūgtuma atdzēries, visā vīlies ciniķis, un šādu lomu jauns cilvēks nemaz nespēj atveidot.

Te saskatīju iespēju izmantot, piemēram, Riharda Rudāka hamletisko potenciālu, taču varbūt režisores ieskatā mūžīgais ļaunums ir mūžīgi jauns? Pagaidām Jānim atliek novēlēt augt un augt līdz brāļa Kaspara daudzpusīgajam talantam, tāpat Elīnas Vānes radošais potenciāls Margaritas tēlā pagaidām neatplaukst pilnā plaukumā - pirmo cēlienu aktrise pavada, lielākoties tupot uz klavierēm, un liktenīgās, mūžīgās, romantiskās mīlas tēma šajā versijā ir atstāta pabērna lomā.

Diemžēl ne no katras vietas saskatāmas aizraujošās gaismu spēles ar spoguļiem, darbības daudzveidīgās mizanscēnas, domājams, pilnībā aptveramas būs tikai pēc atkārtotas noskatīšanās. Blakus sēdošie jaunieši, acīmredzot, nerasījuši Bulgakova romānu, ik pa brītiņam grozījās un knosījās, jo jūtami maz ko saprata no sižeta. Tātad tapis iestudējums gudram un daudz lasījušajam skatītājam, kurš uz Valmieras teātri dosies ar ziņkārību - kas no bagātīgā teksta materiāla atsijāts un kādi akcenti salikti.

Katrā ziņā Indras Rogas versija ir cieņas un apbrīnas vērtā, liek trīs dienas pēc izrādes staigāt ar Bulgakova varoņu ēnām galvā un spiež izvilkt no plaukta grāmatu Ojāra Vācieša tulkojumā. Ļoti muzikāla ir tās valoda, temps - radīšanas laikam atbilstošs. Savukārt Latvijā pirmoreiz iestudētais

romāns stilā un žanrā atbilst mūsdienām - dinamisks, elpu aizraujošs ritms savijas ar atelpas brīžiem, ieraujot īstā dzīves virpulī, kas pēc noskatīšanās atstāj bagātīgas emociju gammas atbalsi.

Bet, kas attiecas uz garīgās mūzikas izmantojumu teātrī, tādu pašu paņēmieni tikko Dailes teātra iestudējumā "Frankenšteins" lietojusi režisore Laura Groza-Čibere, kur dziedāšanai gan pieaicināts vesels zēnu koris un mūziku ar gregorisko dziedājumu tekstiem sacerējis Kārlis Auzāns. Bet Auzāna teātra mūzika jau būs cita raksta tēma, jo Latvijas Nacionālajā teātrī uzvestajā Raiņa "Ugunī un naktī" arī ir viņa skaņu partitūra.
